

Αχυρώνα⁽¹⁾, Αχερώνη⁽²⁾, Αχυρώνη⁽³⁾, Αχυρών⁽⁴⁾, Αχειρών⁽⁵⁾, Αχαιρώνη⁽⁶⁾, Αχερωΐς⁽⁷⁾

Μελετώντας την τουρκοκρατία, μέσα από τα πέντε βιβλία των αρχείων της Αχερώνης Καλλονής, προσέξαμε τα εξώφυλλά τους και βρήκαμε τέσσερις διαφορετικές ονομασίες της. Στο 1^ο: «1822 Αυγούστου Πρώτη. Κόνδηξ Γενηκός της χώρας Αχυρώνας» ⁽¹⁾. Στο 2^ο: «Κανονισμοί, αποφάσεις και πρακτικά της Δημογεροντίας» από το 1875. Στο 3^ο: «Κώδηξ των προικοσυμφώνων και διαθηκών τη Οκτωβρίου 1^η 1886 Αχερώνη» ⁽²⁾. Στο 4^ο: «Κώδηξ της εν Αχυρώνη ⁽³⁾ εκκλησίας της Ζωοδόχου Πηγής», από το 1817. Στο 5^ο: «Πρακτικά Δημογεροντίας Αχυρώνος» ⁽⁴⁾ από το 1913.

Επίσης ο Μητροπολίτης Μηθύμνης **Γαβριήλ Σουμαρούπα** (1618-1621) σε χειρόγραφο του που φυλάσσεται στο Βατικανό, καταγράφει την ονομασία ο «Αχειρών» ⁽⁵⁾ και ο **Σταύρος Καρυδώνης** (Τα εν τη Καλλονή Ιερά Σταυροπηγιάκιά Μοναστήρια, εκ του Πατριαρχικού τυπογραφείου της Κωνσταντινουπόλεως το 1900), αναφέρει ότι: «οι αγχίνους, προσπαθούσι να ετυμολογήσωσι το όνομα, μεταστρέφοντες εις το: «Αχαιρώνη» ⁽⁶⁾, εκ του άχος και αίρω παράγοντες. Συνήθως δε οι πολλοί γράφουσιν «Αχερώνη». Οι τελευταίοι ούτοι ουδόλωσ παράδοξον να έχωσι και εν μέρει δίκαιον. Αχερωΐδα καλεί ο Όμηρος τόπον παραποτάμιον ή και λευκοφόρον (καβακώνα). Η δε Αχυρών, ην διαρρέουσι και περιβρέχουσι πολλοί χείμαρροι, πιθανόν να ήτο ποτέ, ως και νυν, κατάφυτος εκ λευκών και να εκαλείτο αρχαϊκώς Αχερωΐς ⁽⁷⁾, η

δε παραφθορά της λέξεως να μετεσχημάτισε τα: Αχερών, Αχερώνη».

Στις παραπάνω παραπομπές έχουμε επτά παραπλήσιες ονομασίες που αποδίδονται στην πρωτεύουσα των επτά χωριών της Καλλονής, δηλαδή στον κεντρικό οικισμό που ήταν κτισμένος ανατολικά και δυτικά από το τρίτοξο λιθόκτιστο γεφύρι του 1676 που κατεδαφίστηκε απερίσκεπτα το 1938. Ο **Σταυράκης Αναγνώστης** (Λεσβιάς Ωδή, 1850) γράφει ότι «τα επτά χωρία της Καλλονής» ήταν: «Αχυρών, Εδάφια, Έσω Μέρια, Άγιος Κοσμάς, Αργεανά, Κεράμιον, Παππιανά». Το τελευταίο πιστοποιείται και από τη σφραγίδα της Δημογεροντίας όπου εκτός από την Οθωμανική γραφή και το έτος: «1881» σημειώνεται περιμετρικά: «*Η ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ ΑΧΥΡΩΝΑ ΚΑΛΛΟΝΗΣ*».

Ο διατέμνων την Αχερώνη ποταμός κατεβαίνει από τα δυτικά της αρχαίας Αρίσβης και ονομάζεται Αχερών. Ο συνοδευτικός του παράλληλος, «εγγύς ρέων» Καθάριος, ξεκινά από την Οξειά Πέτρα της Φίλιας διαπερνά τον Φάραγγα και συναντά τον Αλευροπόταμο, που έρχεται από τη Μονή Λειμώνος και στη συνέχεια οι τρεις τους ενώνονται, λίγο πριν από τις Εννιά Καμάρες, για να σχηματίσουν κοινό δέλτα και να πέσουν εκεί κάτω όπου βουλιάζει ο τόπος, στα Καραβούλια. Η Ποταμιά της Καλής Λαγκάδας, που ορμά από την Ανεμώτια εκβάλλει δυτικότερα, προστατεύοντας την αρχαία Ίσσα. Ο Τσικινιάς πηγάζει από τον Λεπέτυμνο ακολουθώντας την ανατολική πλευρά

της αρχαίας Αρίσβης και του ιερού του Ναπαίου Απόλλωνα, ανατολικότερα ο Μυλοπόταμος και στη συνέχεια ο έβδομος των ποταμών του λεκανοπεδίου, ο Βούβαρης, χύνεται στη βυθισμένη αρχαία Πύρρα.

Σύμφωνα με το λεξικό των LIDDELL και SCOTT: «*Αχέρων, οντος, ο, (άχος, εκ του άγχω) ποταμός των στεναγμών, εις των ποταμών του κάτω κόσμου και Αχερωΐς: η αλλαχού καλουμένη λεύκη διότι επιστεύετο ότι εκομίσθη εκ του κάτω κόσμου υπό του Ηρακλέους, μέσω του Αχέροντος*». Με το όνομα Αχέρων έχουμε και άλλους ποταμούς. Στη Θεσπρωτία με το νεκρομαντείο και τους παράλληλους συνοδευτικούς του Πυριφλεγέθοντα και Κωκυτό, στην Ηλεία όπου κατά τον Στράβωνα: «*ποταμοί δε δύο εγγύς ρέουσιν, ο, τε Δαλίων και ο Αχέρων, εμβάλλοντες εις τον Αλφειόν, ο δε Αχέρων κατά την προς τον Άδην οικειότητα ωνόμασται*», στην Κύμη της Νότιας Ιταλίας και στην Ηράκλεια του Πόντου όπου οι «*Αχερωΐδες όχθαι*» και κατά τον Ξενοφώντα: «*ωρμίσαντο παρά τη Αχερουσιάδι Χερρονήσω, ένθα ο Ηρακλής επί τον Κέρβερον κύνα καταβήναι*».

Η περιοχή της Καλλονής ήταν ένα από τα μεγαλύτερα ηφαιστειακά κέντρα του νησιού με διαχρονική σεισμική δραστηριότητα και θερμές ιαματικές πηγές στην Πύρρα, στο Λισβόρι και στον Πολιχνίτο. Όπου αναφέρεται ποταμός Αχέρων, υπάρχουν παρόμοιες γεωλογικές αναφορές και στην αρχαιότητα ο τόπος εθεωρείτο ιερός με λατρεία ψυχών, νεκρομαντείο και τιμές στον ημίθεο Ηρακλή. Στην αρχαία Κασσώπη της Ηλείου, σύμφωνα με τους καθηγητές **Σωτήρη Δάκαρη** και **Κωνσταντίνα Γραβάνη**: «*βρέθηκε επιγραφή αφιέρωμα στον Ηρακλή Σωτήρα*».

Για την Αχερώνη Καλλονής υπάρχουν οι καταγραφές α) του **Ι. Δ. Κοντή** ότι «*ο Ηρακλής λατρεύτηκε έντονα στη Λέσβο/ κοντά στην Αρίσβα*», στηριγμένη στην παρακάτω αποκαλυπτική αναφορά του **Στέφανου Βυζάντιου** το 518 μ. Χ: «*Ισσα, πόλις επί της Λέσβου, παρά Παρθενίω εν Ηρακλεί*», β) του **Σταυράκη Αναγνώστου** ότι «*εις την της Καλλονής περιοχήν είνε περιβόλιον Αρακλή ή Ηρακλή*» γ) του Σταύρου Καρυδώνη για την ύπαρξη στους πρόποδες της αρχαίας Αρίσβης «*του χωρίου Ηρακλή μέχρι του 1600/ νυν τοποθεσία με ερημοκκλησίαν Χριστός παρά τον ποταμόν Τσικνιάου μακράν του Παλαιοκάστρου*», δ) του **Χρήστου Τραγέλλη** (χάρτης στα «Γεωργικά της Λέσβου», 1999), όπου καταγράφεται η εντυπωσιακή διασωζόμενη λαϊκή ονομασία «*ο Χριστός τ' Αρακλή*», για το μέχρι σήμερα διατηρημένο εξωκλήσι, και ε) του Μητροπολίτη Γαβριήλ ότι στο χωριό Αρακλή υπάρχει ναός του Σωτήρος: «*Κώμη λεγομένη Αχειρών, λέγεται δε ούτως δια το είναι εκεί πρότερον οι σταύλοι και αχυρόνες της Μητροπόλεως Μηθύμνης./ Περί ταύτης της κόμης έφη τις ίδιος αυτών ονόματι Ιωαννάκης, ότι δαίμονες εισιν εκατόν εν πάση τη Λέσβω, εις το ταράττειν και συγχύζειν τους χριστιανούς, και οι μεν ενενήκοντα εννέα μένουσιν εν ταύτη τη κόμη και μόνη του Αχειρόνος, ο δε εις περιέρχεται πάσαν την Λέσβον και επανακάμπτει βοηθήσαι τοις ενενήκοντα εννέα./ Εκ δεξιών του Αχειρόνος/ άνωθεν ολίγον έστι βουνός και επάνω τούτου άστν, ονομάζεται της Καλλονής/ Υποκάτω του βουνού ναός της αγίας Παρθένου Μαρίας ονομάζεται Ελεούσα. Έμπροσθεν ολίγον, κόμη μικρά λεγομένη Αρακλή, έχει ναόν ένα του Σωτήρος, οίκους χριστιανών δεκαέξ*».

Στα περί «*δαιμόνων και σταύλων*» πικρόχολα, του αναγκασθέντος σε παραίτηση, το 1621,

Μητροπολίτη Γαβριήλ, ο Σταύρος Καρυδώνης απαντά εύστοχα, το 1900, σημειώνοντας ότι όσοι υποστηρίζουν πως η ονομασία προέρχεται ετυμολογικά από τα άχυρα θέλουν «*δια της χρήσεως του ονόματος του χωρίου να σκώψωσι και καταφρονήσωσι τους χωρικούς*». Από όλα τα παραπάνω δικαιολογείται, το 2010, η επίκαιρη παρατήρηση ότι η βορειοδυτική Λέσβος

και η παραποτάμιος λευκοφόρος Αχερωΐς, με τις επτά παραπλήσιες ονομασίες, τα επτά χωριά της και τους επτά ποταμούς του λεκανοπεδίου Καλλονής, θα βρουν τρόπο να καθαρθούν και να αναπτυχθούν, απαντώντας στην καταφρονητική θέσπιση του ενός και μοναδικού δήμου Λέσβου.*

Αριστείδης Κυριαζής-Κωνσταντίνα Βάκκα

* Δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Τα Καλλονιάτικα» Τεύχος 143, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2010